

Soudy a investoři mění pravidla hry. Proč se „věčné chemikálie“ stávají pro firmy neudržitelným rizikem?

10.12.2025 - | Arnika

Znečištění látkami PFAS už není jen ekologický problém, ale tvrdé ekonomické riziko. Zatímco investoři a velké chemické korporace jako BASF dávají od toxických sloučenin ruce pryč kvůli hrozícím žalobám, Evropa paradoxně zvažuje deregulaci. Riskujeme tak ztrátu konkurenceschopnosti právě ve chvíli, kdy trh žádá bezpečnější inovace.

Už i v USA se PFAS staly předmětem masivního právního konfliktu. Výrobce “věčných chemikálií” žalují desítky tisíc obyvatel a také celá města a státy. Jádrem problému je znečištěná pitná voda – orgány amerických obcí a státy žalují firmy nejen za zdravotní škody, ale především za astronomické náklady na čištění vodních zdrojů. Nejvýraznějším příkladem je vyrovnání firmy 3M, která se zavázala zaplatit minimálně deset miliard dolarů americkým vodárenským společnostem na sanaci PFAS kontaminace. Celkové finanční závazky výrobců, které tak vznikly nebo jsou odhadovány, dosahují přibližně dvaceti miliard dolarů – a analytici očekávají, že se budou dále zvyšovat, zejména v návaznosti na nové, přísnější limity pro PFAS v pitné vodě stanovené americkou Agenturou pro ochranu životního prostředí (EPA). Tyto právní a finanční důsledky nejsou teorií, ale realitou, která transformuje chemický průmysl.

Evropa nezůstává pozadu. Ekonomické dopady kontaminace látkami PFAS již ani zde nejsou jen teoretickou hrozbou vzdálené budoucnosti, ale hmatatelnou realitou dnešních dnů. V některých zasažených oblastech Belgie, Itálie či Francie již úřady vydaly varování, ve kterých doporučují těhotným ženám, aby nepily vodu z vodovodu, ale spoléhaly se výhradně na balenou. Důvodem je koncentrace PFAS, která v těchto lokalitách překračuje bezpečné limity.

Data ukazují, že v Evropě je zhruba 23 000 míst s vodou kontaminovanou “věčnými chemikáliemi”. V oblastech se znečištěnou pitnou vodou žije přibližně 12,5 milionu občanů Evropské unie. Tato skutečnost nejenže snižuje důvěru veřejnosti v průmyslový sektor a státní dohled, ale také jasně ukazuje na obrovské budoucí náklady. Sanace zasažených lokalit je v mnoha případech extrémně drahá a někdy dokonce z technologického hlediska téměř nemožná.

Znečišťovatelé budou konečně muset platit

Veřejnost i politici proto stále častěji a hlasitěji upozorňují na princip „znečišťovatel platí“. Náklady na dekontaminaci by neměli nést daňoví poplatníci, ale samotní původci znečištění. Ukazuje se navíc, že některé firmy dlouhodobě zamlčovaly informace o zdravotních a ekologických dopadech svých produktů před veřejností i regulátory. Právní odpovědnost se přitom začíná přesouvat z roviny pouhých firemních pokut do roviny osobní trestní odpovědnosti vedení.

Zásadním precedentem je nedávný rozsudek v italské Vicenze v kauze závodu Miteni. Soud tam v prvním stupni nejenže odsoudil jedenáct bývalých manažerů k nepodmíněným trestům odnětí svobody v celkové výši 141 let – přičemž ty nejvyšší dosahovaly až sedmnácti let – ale zároveň nařídil zaplacení odškodného ve výši přesahující 75 milionů eur. Z této částky putuje bezmála 57 milionů eur přímo italskému ministerstvu životního prostředí jako náhrada za ekologické škody, a tato finanční odpovědnost dopadla i na mateřské koncerny Mitsubishi Corporation a ICIG. Důvodem bylo vědomé zatajování úniku PFAS do podzemních vod, což způsobilo jednu z největších

environmentálních katastrof v Evropě.

Investoři si tuto novou realitu velmi dobře uvědomují. Firmy, které přispívají k dalšímu šíření perzistentních látek se v jejich očích mění na riziková aktiva. Stále častěji tak odmítají posílat kapitál tam, kde hrozí budoucí soudní spory, regulační zásahy a gigantické náklady na nápravu škod. Právě tento tlak investorů, kombinovaný s obavami z reputačních škod, se stává jedním z hlavních motorů změny.

Světové firmy opouštějí PFAS. Není to náhoda

Nový žebříček ChemScore 2025 jasně ukazuje, že část sektoru výroby materiálů začíná na tento trend reagovat, a to často rychleji než samotné politické reprezentace. Po letech výzkumu, tlaku a intenzivní spolupráce občanské společnosti vidíme něco, co se ještě před pár lety zdálo nemyslitelné - největší světové firmy oznamují konec PFAS v jejich portfoliích. Tato vlna se však nezvedla sama od sebe. Pomohly jí roky mravenčí práce stovek lidí - vědců, výrobců alternativních materiálů, nevládních organizací a místních komunit. Příkladem může být výzva Stop PFAS Manifesto, kterou podpořilo přes 130 nevládních organizací a kterou česká Arnika spoluzakládala. Tyto subjekty tlačily společně jedním směrem a výsledky jsou nyní jasně viditelné.

Analýza ChemSecu, organizace prosazující bezpečné alternativy toxických látek, odhalila, že přibližně třetina ze čtyřiceti největších světových výrobců chemikálií již veřejně deklaruje záměr postupně odejít od "věčných chemikálií". Nejvýraznějším a v mnoha ohledech přelomovým příkladem je společnost BASF, největší chemický koncern svého druhu na světě. Ta potvrdila, že do roku 2028 přestane s výrobou látek a materiálů na bázi PFAS. Podobný krok oznámily i další významní hráči, jako jsou společnosti 3M nebo Ecolab. Nejhuře si v rámci tohoto hodnocení vedou americké firmy, které operují v legislativním prostředí, jež je v oblasti regulace látek nejvolnější. Ukazuje se, že volná pravidla jejich konkurenceschopnosti v globálním měřítku spíše škodí, protože moderní trh dnes již vyžaduje vyšší standardy udržitelnosti.

„Znečištění látkami PFAS je rostoucím problémem mezi investory s významnými dlouhodobými dopady. Ukončení výroby a nahrazení bezpečnějšími alternativami je zásadní první krok, který musí společnosti podniknout nejen k ochraně ekosystémů a veřejného zdraví, ale také ke zmírnění dlouhodobých rizik pro hodnotu akcionářů vyplývajících ze zpříšňování regulací, povinností dodržování předpisů a potenciální expozice vůči soudním sporům,“ uvedla Tsitsi Griffiths, manažerka - Engagement pro investory EOS ve společnosti Federated Hermes a členka řídicího výboru Iniciativy investorů pro nebezpečné chemikálie (IIHC). IIHC, skupina více než 75 investičních společností s více než 23 biliony dolarů pod správou nebo poradenstvím, stanovila nahrazení PFAS a všech perzistentních chemikálií jako klíčový požadavek pro chemický průmysl.

Změny v chování korporací nevznikají ve vakuu, ale vycházejí z dialogu mezi investory, průmyslem a občanskou společností. Všechny strany si uvědomují, že pokračování ve výrobě látek spojených s rozsáhlým znečištěním a vážnými zdravotními dopady je dlouhodobě neudržitelné, a investoři navíc vidí v těchto materiálech finanční riziko, které může jejich vklady znehodnotit.

Deregulace je past evropské konkurenceschopnosti

V ostrém kontrastu s tímto tržním vývojem stojí současný směr evropské politiky. Nově vznikající iniciativa Clean Industrial Deal klade důraz na ochranu konkurenceschopnosti evropského průmyslu, avšak navrhuje jí dosáhnout kontroverzní cestou. V podstatě jde o snahu o deregulaci, tedy zjednodušení pravidel a zrušení mnoha legislativních opatření, která chrání občany EU před škodlivými zdravotními dopady toxických látek či pesticidů. To znamená krok zpět právě v tu nejméně vhodnou chvíli, kdy trh i investoři naopak očekávají větší odpovědnost a transparentnost.

Zájem průmyslového a zemědělského sektoru na uvolnění omezení je sice pochopitelný z hlediska krátkodobých úspor, ale může se fatálně míjet s realitou globálního trhu.

Pokud Evropa skutečně zvolí cestu deregulace, je vysoce pravděpodobné, že se kýžený výsledek v podobě vyšší konkurenceschopnosti nedostaví. Evropský průmysl se může naopak stát pro velké investory méně atraktivním než konkurenční trhy, které vsadily na inovace. Evropské firmy si tuto dynamiku začínají uvědomovat a data z ChemScore potvrzují, že některé z nich se snaží reagovat a transformovat svou výrobu rychleji, než probíhá politická debata v Bruselu. Z pohledu dlouhodobé stability a prosperity dává mnohem větší smysl, aby Evropa podporovala vývoj alternativ a odklon od nebezpečných perzistentních látek, namísto konzervativního návratu k méně přísným pravidlům minulého století.

PFAS nejsou problémem, který lze odložit, ignorovat či vyřešit administrativním škrtem v zákonech. Jde o téma, které zásadním způsobem ovlivní finanční zdraví celého sektoru na příští desetiletí. Evropa tak stojí před klíčovým rozhodnutím, zda chce svou budoucí konkurenceschopnost stavět na uvolňování norem, nebo na modernizaci a bezpečnějším portfoliu výrobků. Tato volba bude definovat podobu evropského průmyslu v nadcházejících letech a také to, jak jej budou vnímat investoři i veřejnost.

Musíme si však střízlivě přiznat jednu zásadní věc – i v případě, že by všechny firmy na světě oznámily okamžité zastavení výroby PFAS již od zítřka, problém by tím ani zdaleka nezmizel. Pořád před námi bude stát obrovský úkol, jak řešit již existující globální znečištění a jak se vypořádat s toxickým dědictvím, které jsme v krajině zanechali.

<https://arnika.org/novinky/soudy-a-investori-meni-pravidla-hry-proc-se-vecne-chemikalie-stavaji-pro-firmy-neudržitelnym-rizikem>